

*Kristine Arensone, doctoral student,
Riga Stradiņš University,
Riga, Latvia*

Fraud schemes within European Structural Funds and possible solutions for their mitigation

Annotation: Fraud is interdisciplinary, intersectoral and international. Fraud cases may include smuggling, illegal tax schemes, documents of falsified goods, and documents of nonexistent deals, artificially increased prices, money laundering and other illegal activities.

Fraud risk in European Union fund financed projects is common not only for Latvia, but also for other European Union member states. All the member states are facing similar problems, therefore antifraud activities' definition and implementation were defined by the European Commission as one of the preconditions for fund financing for countries in 2014-2020 planning period.

The goal of the work is to explore the most common fraud schemes in European Union financed projects and to provide recommendations for fraud prevention.

Key words: Fraud, Illegal activities, antifraud activities, fraud mitigation.

*Kristīne Ārensone, doktorante
Rīgas Stradiņa Universitāte
Rīga, Latvija*

Eiropas Savienības fondu līdzekļu krāpšanas shēmas un iespējamie risinājumi to novēršanai

Anotācija: Krāpšanai ir starpdisciplinārs, starpnozaru, un arī starptautisks raksturs. Krāpšanas gadījumi var ietvert gan kontrabandu, gan nelikumīgas nodokļu shēmas, gan viltotus preču dokumentus, neesošu darījumu apliecinājumus, mākslīgi sadārdzinātas cenas, naudas atmazgāšanu un citas nelikumīgas darbības.

Aizdomas par krāpšanu Eiropas Savienības fondu finansētajos projektos ir raksturīgas ne tikai Latvijai, bet lielākajai daļai Eiropas Savienības dalībvalstu. Katra no dalībvalstīm cīnās ar līdzīgām problēmām, tādēļ Eiropas Komisija kā vienu no nosacījumiem Eiropas Savienības fondu finansējuma piešķiršanai 2014.- 2020. gadu plānošanas periodā ir izvirzījusi pretkrāpšanas pasākumu definēšanu un ieviešanu.

Darba mērķis ir izpētīt biežāk sastopamās krāpšanas shēmas Eiropas Savienības fondu finansētajos projektos un sniegt priekšlikumus krāpšanas mazināšanai.

Atslēgas vārdi: krāpšana, nelikumīgas darbības, pretkrāpšanas pasākumi, krāpšanas mazināšana.

*Кристине Аренсоне, докторант,
Рижский университет им. П. Страдыня
Рига, Латвия*

Схемы мошенничества со средствами фондов Европейского союза и возможные решения по их ограничению

Аннотация: Характер мошенничества является междисциплинарным, межведомственным и международным. Случаи мошенничества могут включать и контрабанду, и незаконные налоговые схемы, а также поддельные документы на товар, договорные документы по несуществующим сделкам, завышенные цены, отмывание денег и другие незаконные действия.

Риск мошенничества в финансируемых из фондов Европейского союза проектах характерен не только для Латвии, но и для большинства стран Европейского союза. Каждая из стран Европейского союза борется с похожими проблемами, поэтому Европейская Коммиссия как одно из условий для получения средств, запланированных на период 2014—2020 гг., выдвинула план по внедрению мероприятий против мошеннических действий.

Цель работы – раскрыть наиболее распространённые схемы мошенничества в проектах, финансируемых Европейским союзом, и предоставить предложения по их ограничению.

Ключевые слова: Мошенничество, незаконные действия, антикоррупционные действия, ограничение мошенничества.

Lai stiprinātu iedzīvotāju pārliecību par Eiropas Savienības fondu līdzekļu izlietojuma likumību un pareizību un to, ka iestādes funkcijām piešķirtie ES finanšu līdzekļi tiek izmantoti tikai paredzētajam mērķim un saskaņā ar pareizas finanšu vadības principiem, ir jānodrošina stingras iekšējās kontroles procedūras.

Pat vismazākās aizdomas par neefektīvu Eiropas Savienības fondu līdzekļu, valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļu izmantošanu var negatīvi ietekmēt sabiedrības uzticēšanos institūcijai un valsts pārvaldei kopumā. Institūcijām ir jāspēj pierādīt, ka sabiedrības līdzekļi tiek tērēti paredzētajiem mērķiem un labi pārvaldīti. Tāpat institūcijām ir jābūt atklātām, ja šīs stingrās prasības dažkārt netiek izpildītas un jāsniedz detalizēta informācija, kā konstatētās nepilnības tiek novērstas [7].

Kontrole ļauj mazināt izmaksas, palielinot resursu izmantošanas lietderīgumu un produktivitāti, pilnveidot drošību, padarīt caurskatāmāku pārvaldību, novērst nesankcionētu mantas un finanšu līdzekļu izmantošanu. Lielākoties kontroles pasākumi sakrīt ar institūciju vadītāju ikdienā veicamajām kontroles un uzraudzības darbībām, tomēr ir atsevišķi specifiski uzdevumi, kas jāīsteno papildus. Vadītāji ir atbildīgi par efektīvas kontroles vides izveidošanu iestādē,

tādēļ nevar aprobežoties ar formālu pasākumu ieviešanu, ir jāveic regulāra darbību un kontroles mehānismu ietekmes pārvērtēšana [7].

Eiropas Savienības dalībvalstīm ir ļoti svarīga loma, lai nodrošinātu, ka ES finanšu intereses tiek pienācīgi aizsargātas. Tā kā dalībvalstis saņem, pārvalda vai tērē lielāko daļu ES budžeta līdzekļu, tām arī ir īpaša atbildība nodrošināt, ka tiek pienācīgi piemēroti un ievēroti pareizas finanšu pārvaldības principi. Dalībvalstu pienākums ir nodrošināt, ka tiek pienācīgi atklāta un novērsta krāpšana un pārkāpumi, kas var apdraudēt ES finanšu intereses, un krāpšanas gadījumā attiecīgās personas tiek sauktas pie atbildības [4., 28].

Pēdējā laikā EK cīņu pret krāpšanu ievirzījusi jaunā līmenī. Ierosinātie stingrie un vērienīgie jaunie noteikumi, iniciatīvas un regulējums skaidri liecina par apņemšanos aizsargāt ES pilsoņu naudu no krāpniekiem [4., 28].

Medijos nereti izskan informācija, ka Eiropas Savienības fondi Latvijā tiek izkrāpti. Socioloģiskie pētījumi rāda, ka arī Latvijas iedzīvotāji ES fondu jomā saskata augstu krāpšanas līmeni. Tāpēc Finanšu ministrija (turpmāk tekstā - FM), kas Latvijā ir vadošā ministrija ES fondu ieviešanā, krāpšanas apkarošanas jautājumiem pievērš pastiprinātu uzmanību jau vairākus gadus.

Šajā rakstā autore skatīs tikai dažas biežāk sastopamās krāpšanas shēmas un to analīzei tiks izmantota struktūra un saturs, kuru Sertificētu krāpšanas izmeklētāju asociācija (ACFE) [11] izmanto speciālistu apmācībās krāpšanas novēršanas un atklāšanas jomā.

1. Korupcija – kukuļi un komisijas nauda

Par kukuļiem un komisijas naudu uzskata “vērtīgas lietas” došanu vai saņemšanu, lai ietekmētu amatpersonas rīcību vai uzņēmējdarbības lēmumu. “Vērtīgajai lietai” nav jābūt naudai, un bieži tā nav nauda (situācija joprojām ir divdomīga, un pārkāpuma izdarītājs var vieglāk atrast attaisnojumu, ja nepieciešams). Jebkurš materiāls ieguvums, ko dod vai saņem, lai negodīgi ietekmētu saņēmēju, var būt kukulis.

Konkrētas “vērtīgas lietas”, ko dod un saņem kā kukuļus, ietver, piemēram, dāvanas, kuru vērtība pārsniedz organizāciju/uzņēmumu noteiktās robežvērtības, atmaksātus vai neatmaksātus “aiddevumus”, kredītkaršu izmantošanu, pārmaksu par pirkumiem (piemēram, maksājot EUR 500 000 par EUR 200 000 vērtu dzīvokli), dzīvokļa izmantošanu bez maksas vai ar pazeminātu īres maksu, nomātas automašīnas izmantošanu bez maksas, skaidras naudas maksājumus, fiktīvas “maksas vai komisijas naudas” samaksu ar čeku vai bankas pārvedumu, bieži norunātu procentuālu daļu par saņemtajām līgumtiesībām, ko maksā, izmantojot starpnieku vai saņēmēja izveidotu *fiktīvu uzņēmumu*¹ un slēptas līdzdalības daļu korumpēta darbuzņēmēja vai pārdevēja uzņēmumā. Bieži vērtīgās lietas dod šeit norādītajā kārtībā. Tas notiek tādēļ, ka puses sākotnēji var nebūt pārliecinātas par otras puses nodomiem un kukuļa maksātājs, iespējams, nevar atļauties lielākus maksājumus pirms līgumtiesību piešķiršanas [3].

Pēc līgumtiesību piešķiršanas lielākā daļa kukuļu tiek dota komisijas naudas veidā, un tas nozīmē, ka darbuzņēmējs maksā vai atmaksā kā “komisijas naudu” norunātu procentuālu daļu no katra saņemtā maksājuma par izrakstītu rēķinu. Neatkarīgi no kukuļdošanas veida cenas parasti ir paaugstinātas vai preču un pakalpojumu kvalitāte ir pazemināta, lai segtu maksājumu izmaksas [3].

Neoficiāli maksājumi ļauj vieglāk īstenot daudzus citus krāpšanas veidus, piemēram, fiktīvu rēķinu izrakstīšanu, fiktīvus izdevumus vai līguma noteikumu neievērošanu.

Korupcijas ietekme līgumtiesību piešķiršanas un publiskā iepirkuma jomā parasti izpaužas kā neatbilstoša atlase, piemēram, viena iepirkuma pretendenta izvēle bez noteikta pamatojuma (var tikt noslēgti daudzi līgumi zem publiskajam iepirkumam noteiktās robežvērtības), nepamatoti augstas cenas, pārmērīgi liels iepirkumu skaits, zemas kvalitātes pieļaušana un piegādes kavējumi vai neizpilde.

Visbiežāk sastopamā krāpšanas pazīme, kas liecina par kukuļu un komisijas naudas došanu, ir līgumtiesību piešķirēja darbinieka neizskaidrojami labvēlīgā attieksme pret kādu darbuzņēmēju ilgākā laika posmā. Citi draudu signāli [3]:

- cieša socializācija starp līgumtiesību piešķirēja darbinieku un pakalpojuma vai produktu piegādātāju;
- neizskaidrojams vai pēkšņs līgumtiesību piešķirēja darbinieka bagātības pieaugums;
- līgumtiesību piešķirēja darbiniekam ir slēpta uzņēmējdarbība ārpus uzņēmuma;
- darbuzņēmējam šajā rūpniecības nozarē ir komisijas naudas maksātāja reputācija;
- nedokumentētas vai biežas līgumu izmaiņas, kas palielina līguma vērtību;
- līgumtiesību piešķirēja darbinieka atteikšanās no paaugstinājuma amatā, kas nav saistīts ar publisko iepirkumu;
- līgumtiesību piešķirēja darbinieka centieni neiesniegt vai neaizpildīt deklarāciju par interešu konfliktu.

2. Slēpts interešu konflikts

Interešu konflikta situācija var rasties, ja līgumtiesību piešķirējas organizācijas darbiniekam ir slēptas finansiālas intereses attiecībā uz līgumu vai darbuzņēmēja uzņēmumu. Potenciāls interešu konflikts var nebūt pakļauts tiesiskai darbībai, ja process ir pilnīgi atklāts un darba devējs ir to laikus apstiprinājis [14., 149]. Darbiniekam, piemēram, var slepeni piederēt piegādātāja vai darbuzņēmēja uzņēmums, viņš vai viņa var izveidot fiktīvu uzņēmumu, lai iepirk-

1 – Fiktīvs uzņēmums ir tāds uzņēmums, kas pastāv, bet faktiski neveic uzņēmējdarbību vai tam nav aktīvu.

tu krājumus par mākslīgi paaugstinātu cenu, vai viņam/viņai var būt slēpta ieinteresētība īpašuma pārdošanā vai iznomāšanā.

Krāpšanas pazīmes [3]:

- neizskaidrojama vai neparasta labvēlība pret kādu darbuzņēmēju vai pārdevēju;
- pastāvīgi tiek pieņemts zemas kvalitātes darbs par augstu cenu utt.;
- līgumtiesību piešķirēja darbinieks neiesniedz vai neaizpilda deklarāciju par interešu konfliktu;
- līgumtiesību piešķirēja darbinieks atsakās no paaugstinājuma amatā, kas nav saistīts ar valsts iepirkumu;
- atklājas, ka līgumpiešķirēja darbinieks vienlaicīgi nodarbojas ar uzņēmējdarbību.
- aizliegta vienošanās par cenu piedāvājumu Komersanti kādā ģeogrāfiskā zonā vai reģionā, vai rūpniecības nozarē var slepeni vienoties, lai nepieļautu konkurenci un paaugstinātu cenas, izmantojot dažādas aizliegtas vienošanās shēmas par cenu piedāvājumu.

Papildpiedāvājumi, ko sauc arī par "ēnu" piedāvājumiem, ir paredzēti vienīgi, lai radītu īstas solīšanas iespaidu, nevis nodrošinātu, ka pircējs pieņem piedāvājumu. Solītāji, kuri sadarbojas, vienojas iesniegt piedāvājumus ar paaugstinātām cenām vai tīši nepieņemamus piedāvājumus, lai pieļautu, ka priekšroku gūst darbuzņēmējs, kura piedāvājumā ir mākslīgi paaugstinātas cenas. Konkursa uzvarētājs dalās ar zaudējušajiem solītājiem ar zināmu procentuālo daļu savas peļņas, pieņem tos par apakšuzņēmējiem vai ļauj tiem iegūt citus līgumus par augstām cenām. Papildu piedāvājumus var iesniegt arī fiktīvi uzņēmumi vai meitas uzņēmumi [3].

Lai krāpnieciskās solīšanas shēmas veiksmīgi darbotos, solītāju skaitam ir jābūt ierobežotam un visiem solītājiem jāpiekrīt savvērstībai. Ja konkursā iesaistās jauns solītājs vai tāds, kurš nav gatavs sadarboties, cenu mākslīga paaugstināšana var tikt pamanīta. Lai to nepieļautu, savvērnieki var samaksāt ārējiem uzņēmumiem, lai tie nepiedalītos solīšanā, vai izmantot iedarbīgākus līdzekļus, lai atturētu tos no piedalīšanās. Sava monopolstāvokļa aizsardzībai savvērnieki var arī piespiest piegādātājus un apakšuzņēmējus neslēgt darījumus ar uzņēmumiem, kuri nesadarbojas [3].

Slepenās vienošanās dalībnieki iesniedz papildu piedāvājumus vai atturas no solīšanas, lai

ļautu katram solītājam būt par zemākās cenas piedāvātāju rotācijas kārtībā. Šis rotācijas pamatā var būt ģeogrāfiskais dalījums – viens ceļu būves darbuzņēmējs iegūst visus darbus vienā reģionā, savukārt kāds cits uzņēmums iegūst darbus blakus esošajā reģionā –, darba veids vai laiks utt.

Uzņēmumi, kas sadarbojas, var sadalīt tirgu vai produktu līnijas un vienoties nekonkurēt viens otra zonā vai darīt to, izmantojot krāpnieciskus pasākumus, piemēram, iesniedzot tikai vienu papildu piedāvājumu. Reizēm shēmās, kas attiecas uz aizliegtu vienošanos par cenu piedāvājumu, var būt iesaistīti darbinieki – dažkārt viņiem ir finansiālas intereses attiecībā uz "konkurējošo" uzņēmumu – un saņemt daļu ieņēmumu no mākslīgi paaugstinātajām cenām.

Krāpšanas pazīmes [3]:

- uzvarējušā piedāvājuma cena ir pārāk augsta salīdzinājumā ar tāmes aprēķiniem, publicētiem izcenojumiem, līdzīgiem darbiem vai pakalpojumiem vai vidējo rādītāju rūpniecības sektorā un taisnīgām tirgus cenām;
- visi solītāji pastāvīgi piedāvā augstas cenas;
- cenu piedāvājumu cenas pazeminās, ja konkursā iesaistās jauns solītājs;
- uzvarējušo solītāju rotācija saistībā ar reģionu, darba vietu un darbu veidu;
- zaudējušie solītāji tiek pieņemti par apakšuzņēmējiem;
- netipiskas cenu piedāvājumu shēmas (piemēram, cenu piedāvājumi atšķiras par vienādu procentuālu daļu, uzvarējušais cenu piedāvājums ir nedaudz zemāks par pieņemamo cenu robežvērtību, cena precīzi atbilst budžeta cenai, ir pārāk augsta vai pārāk tuva tai, pārāk atšķiras, skaitļi ir noapaļoti, piedāvājums nepilnīgs utt.);
- acīmredzama saikne starp solītājiem, piemēram, kopīga adrese, personāls, tālruna numuri u.t.t.;
- darbuzņēmējs savā piedāvājumā ir iekļāvis apakšuzņēmējus, kas piedalās konkursā par galveno līgumu;
- kvalificēti darbuzņēmēji nepiedalās solīšanā un kļūst par apakšuzņēmējiem, vai zemas cenas solītājs atsauc savu dalību un kļūst par apakšuzņēmēju;
- daži uzņēmumi vienmēr solīšanā konkurē viens ar otru, bet citi to nekad nedara; - zaudējušos solītājus nevar atrast tīmeklī, uzņē-

mumu katalogos, tiem nav adreses utt. (citiem vārdiem sakot, tie ir fiktīvi);

- sarakste vai citas norādes, ka darbuzņēmēji apmainās ar informāciju par izcenojumiem, sadala teritorijas vai kā citādi slēdz neoficiālas vienošanās;
- aizliegta vienošanās par cenu piedāvājumu ir konstatēta šādos sektoros un ir saistīta arī ar struktūrfondiem: asfalta klāšana, celtniecība, bagarēšana, elektroiekārtas, jumtu likšana, atkritumu likvidēšana.

Nelīdzsvarotu cenu piedāvājumu krāpšanas shēmā līgumpiešķirējas organizācijas personāls sniedz privilīgētam solītājam informāciju, kas nav pieejama pārējiem solītājiem, piemēram, ka viena vai vairākas pozīcijas, kas iekļautas izsoles uzaicinājumā, netiks iekļautas līgumā (dažas pozīcijas var būt apzināti raksturotas neskaidri vai ļoti plaši, un privilīgētajam solītājam tiek sniegti norādījumi, kā pareizi rīkoties). Šī informācija ļauj privilīgētajai firmai iesniegt zemākas cenas piedāvājumu salīdzinājumā ar pārējiem solītājiem un piedāvāt ļoti zemu cenu par pozīciju, kas netiks ietverta galīgajā līgumā. Nelīdzsvaroti cenu piedāvājumi ir viena no visefektīvākajām krāpšanas shēmām, jo tādējādi krāpšana ir mazāk pamanāma nekā tad, ja izmanto citas izplatītas shēmas, piemēram, nepamatotu iepirkumu no viena piegādātāja [3].

Krāpšanas pazīmes:

- atsevišķu budžeta pozīciju cenas piedāvājumi ir nepamatoti zemi;
- drīz pēc līgumu piešķiršanas tiek veikti grozījumi par budžeta pozīciju svītrosānu vai prasību mainīšanu;
- budžeta pozīcijas cenu piedāvājumā atšķiras no pozīcijām faktiskajā līgumā;
- solītājam ir ciešas attiecības ar publiskā iepirkuma personālu, vai solītājs ir piedalījies specifiskā izstrādē.

3. Specifikācijas, kas satur nepamatotus ierobežojumus konkurencei iepirkuma procedūrās

Uzaicinājumi cenu piedāvājumu iesniegšanai vai konkursa piedāvājumi var ietvert specifiskājas, kas ir pielāgotas atsevišķa solītāja kvalifikācijai vai tādai, ko var nodrošināt tikai viens solītājs. Tas ir īpaši izplatīts IT un citos tehniskos līgumos.

Pārāk šauras specifiskācijas var izmantot, lai izslēgtu citus specifiskācijai atbilstošus kandidātu piedāvājumus vai, lai pamatotu iepirkumu tikai no viena piegādātāja un izvairīšanos no konkurences vispār.

Tādas specifiskācijas, kas ietver nepamatotus ierobežojumus konkurencei iepirkuma procedūrās un kur priekšroka tiek dota kādam atsevišķam līgumuzņēmējam, norāda uz korupciju.

Krāpšanas pazīmes [3]:

- tikai viens vai nedaudzi solītāji iesniedz cenu piedāvājumu;
- specifiskācijas un uzvarējušā līgumuzņēmēja produktu vai pakalpojumu līdzība;
- sūdzības no citiem solītājiem;
- specifiskācijas ir būtiski šaurākas vai plašākas nekā iepriekš izsludinātos līdzīgos uzaicinājumos sniegt cenu piedāvājumus;
- netipiskas vai nepamatotas specifiskācijas;
- lielu skaitu konkursa līgumu piešķir vienam piegādātājam;
- socializēšanās vai personīgi kontakti starp līgumpiešķirēja personālu un solītājiem cenu piedāvājuma procesa laikā;
- pircējs raksturo kādu pozīciju, izmantojot zīmolvārdu, nevis vispārīgu aprakstu.

4. Nepamatota līgumtiesību piešķiršana vienam pretendētājam

Šī shēma bieži ir korupcijas sekas, jo īpaši tad, ja shēma bieži atkārtojas un ir apšaubāma. Šādi līgumtiesības var piešķirt, ja iepirkumu sadala daļās, lai izvairītos no iepirkuma procedūras līgumcenu robežvērtībām, falsificējot pamatojumu iepirkumam no viena pretendenta, nosakot ļoti šauras specifiskācijas, pagarinot iepriekš piešķirtās līgumtiesības, nevis izsludinot jaunu konkursu.

Krāpšanas pazīmes [3]:

- līgumtiesību piešķiršana tikai vienam pretendētājam, apstiprinot cenas, kas pārsniedz vai ir nedaudz zemākas par iepirkuma procedūras līgumcenu robežvērtībām;
- iepirkumi, attiecībā uz kuriem iepriekš bija konkurss, notiek bez konkursa;
- sadalīti iepirkumi, lai izvairītos no iepirkuma procedūras līgumcenu robežvērtības;
- uzaicinājums iesniegt piedāvājumu tiek nosūtīts tikai vienam pakalpojuma sniedzējam.

Attiecībā uz šo krāpšanas shēmu, var minēt ES Tiesas (ceturtais palāta) 14.11.2013. Spriedumu (Tribunale Amministrativo Regionale per le Marche – Itālija) par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu – Comune di Ancona/ Regione Marche Lietā C-388/12 [5], kur strīds bija par koncesijas līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu bez iepriekšējas publicēšanas un iepriekšējas iepirkuma izsludināšanas. Ņemot vērā, ka projekta realizācijas ietvaros netika rīkota iepirkumu procedūra, ES fondu izlietojumu kontrolējošās iestādes bija lēmušas, ka projekts neatbilst ES fondu saņemšanas nosacījumiem.

Ģenerālvokāts Īvs Bots [Yves Bot] ir secinājis [6], ka Regulas Nr. 1260/1999 12. pantā minētais darbības savienojamības ar Savienības tiesībām princips nozīmē, ka fonda līdzekļu galīgais saņēmējs, rīkojoties kā līgumslēdzēja iestāde, ievēro pārskatāmības pienākumus, kā arī no tā izrietošos pienākumus par publicēšanu un iepirkuma procedūras izsludināšanu, ja tas piešķir no struktūrfondu līdzfinansēta pakalpojuma koncesiju. Līdz ar to apstākļos, kādi pastāv pamata tiesvedībā, kad fonda līdzekļu saņēmējs, rīkojoties kā līgumslēdzēja iestāde, ir piešķīris koncesijā no struktūrfondu līdzfinansēta pakalpojuma apsaimniekošanu, iepriekš nerīkojot konkursu, kompetentajai valsts tiesai ir jāpārbauda, no vienas puses, vai šī procedūra varēja ļaut attiecīgās nozares uzņēmumiem būt informētiem par koncesijas projektu un izrādīt savu interesi un, no otras puses, vai konkursa nerīkošana var tikt pamatota sakarā ar objektīviem apstākļiem, kas saistīti ar koncesijas un nepieciešamo tehnisko prasmju dabu, ar to pakalpojumu sniedzēju skaitu un atrašanās vietu, kas var piedalīties konkursā, kā arī slogu, kas izriet no Eiropas Reģionālās attīstības fonda atbalsta.

Saskaņā ar ES Tiesas ceturtais palātas 2013. gada 14. novembra spriedumu, sabiedrisko pakalpojumu koncesija tiek piešķirta, nerīkojot konkursa procedūru, ja šī piešķiršana atbilst pārskatāmības principam – lai tas tiktu ievērots, uzņēmumam, kas atrodas dalībvalstī, kura nav koncedējošās valsts iestādes dalībvalsts, ir jāļauj piekļūt atbilstošai informācijai par šo koncesiju, pirms tā tiek piešķirta, lai šis uzņēmums, ja tas to vēlas, varētu izrādīt savu interesi par minētās koncesijas iegūšanu, tomēr

nenosakot par pienākumu veikt konkursa procedūru, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai [5]. Līdz ar to var secināt, ka atsevišķos gadījumos var netikt rīkota iepirkumu procedūra, ja vien tiek nodrošina publiska piekļuve informācijai par plānotajiem līgumdarbiem ES finansētā projekta ietvaros, tādējādi nodrošinot, ka jebkura ieinteresētā persona var pretendēt uz plānoto līgumdarbu veikšanu.

Secinājumi un ieteikumi

Izvērtējot apskatītās krāpšanas shēmas, autore secina, ka efektīvai krāpšanas un korupcijas gadījumu atklāšanai būtu nepieciešams ieviest ziņošanas sistēmu, kas jau daudzus gadus sevi ir sekmīgi pierādījusi gan ASV, gan Eiropas Savienības valstīs un pazīstama kā “Whistleblowing system” [13] jeb “ziņošanas sistēma”.

Lai izveidotu šādu ziņošanas sistēmu, atbildīgajām institūcijām būtu jāizveido ziņošanas kanāli, kā piemēram: interneta vietne, e-pasts vai telefona numurs.

Lai personas iedrošinātu ziņot atbildīgajām institūcijām, būtu jānodrošina iespēja ziņot gan anonīmi, gan arī atklājot identitāti (pēc ziņotāja izvēles). Normatīvajos aktos paredzot ziņotāju aizsardzības prasības, tiktu nodrošināts, ka ziņotāja dati netiek izpausti un tas ir pasargāts no ietekmes vai spiediena no krāpšanā iesaistīto personu puses.

Ieviešot ES struktūrfondu vadības un projektu realizācijas labas pārvaldības praksi [12], tiktu mazināti iespējamie krāpšanas vai pārkāpumu riski abās pusēs: gan no administrācijas, gan projektu pieteicēju puses. Labas pārvaldības praksei būtu jāietver:

- 1) Pilnīga informācija – pilnīga informācija par konkursa noteikumiem, vadlīnijas, pamatinformācija ir pieejama tajā dienā, kad tiek izsludināts projektu konkurss, un konkursa procedūras laikā tā netiek mainīta. Konkursa procedūras laikā atbildīgās iestādes sniedz rakstveida un saistošas atbildes uz jautājumiem, kas lūdz paskaidrojumus. Atbildes ir atklātas un pieejamas visiem projektu pieteicējiem, piemēram, internetā.
- 2) Vērtēšanas kritēriji – projekta vērtēšanas kritēriji un vērtēšanas procedūras tiek noteiktas pirms konkursa izsludināšanas. Kritēriji ir skaidri un pretendentiem pieejami.

- 3) Konkrēts termiņš – pieteikumu iespējams sagatavot saprātīgā laika periodā. Visi pieteikumi, kas iesniegti līdz noteiktajam termiņam, vērtējami pēc vieniem vērtēšanas kritērijiem.
- 4) Skaidri konkursu sludinājumi - skaidras prasības konkrētajos izsludinātajos konkursus saskaņā ar noteiktu SF programmas pasākumu var novērst iespējamu krāpšanos un to, ka ļoti vispārēji noformulēti projekti saņem finansējumu tādām aktivitātēm, kuras attiecīgās politikas programma neparedz. Tā, piemēram, ir Ungārijā, kur saistībā ar ESF programmdokumenti ir sadalīti daudz pasākumos un kur, izsludinot konkursus, tiek definēti projekti.
- 5) Atbalsts attiecībā uz projektu ieviešanu - administrācijas atbalsts ES struktūrfondu projektiem attiecībā gan uz projektu saturu, gan to finanšu vadību.
- 6) Pārskatāms iepirkumu process - skaidri iepirkuma noteikumi un nacionālie iepirkuma likumi atbilst ES likumiem par iepirkumu un iepirkumu konkursa procedūru.
- 7) Projektu ieviešanas kontrole - visefektīvākās kontroles metodes ir tās, kas pastāv ārpus institūcijām – godīgiem un efektīviem uzraugiem, labiem audita birojiem un skaidriem noteikumiem par ētisku rīcību vajadzētu spēt atturēt no korumpētas rīcības un to atklāt.
- 8) Sūdzību izskatīšanas kārtība - ir jābūt skaidrai pārsūdzības procedūrai, un pretendenti ir par to jāinformē pirms konkursa izsludināšanas vai iepirkuma procedūras uzsākšanas.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas pretkorupcijas konvencija., Latvijas Vēstnesis, 2005., 30.novembris, Nr. 191 (3349).
2. Eiropas Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam, ES Pretkorupcijas ziņojums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0038>.
3. Eiropas Komisijas Reģionālās politikas Ģenerāldirektorāta Informatīvs paziņojums par krāpšanas pazīmēm attiecībā uz ERAF, ESF un Kohēzijas fondiem, Nr. COCOF 09/0003/00-NE. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/00-vadlinijas/EK_Inform.zin._krapsana_ERAF,ESF,KF.pdf.
4. Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzība – cīņa pret krāpšanu. 2015.gada ziņojums. Eiropas komisijas ziņojums Parlamentam un Padomei, Brisele, 14.07.2016 COM(2016) 472.
5. ES Tiesas 14.11.2013. Spriedums (Tribunale Amministrativo Regionale per le Marche – Itālija) par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu – Comune di Ancona/Regione Marche. Lieta C-388/12. Pieejams:http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.009.01.0012.01.LAV
6. Ģenerālvokāta Īva Bota (Yves Bot) Secinājumi 05.09.2013. Lieta C-388/12 Comune di Ancona pret Regione Marche. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CC0388&from=LV>
7. Iekšējās kontroles standarti pretkorupcijas organizatorisko pasākumu kontekstā. KNAB informatīvais materiāls. Pieejams: http://www.knab.gov.lv/uploads/free/ik_standarti_vadlinijas.pdf
8. Konvencija par cīņu pret korupciju, kurā iesaistītas Eiropas Kopienas amatpersonas vai Eiropas Savienības dalībvalstu amatpersonas, kas izstrādāta pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību K.3 panta 2.punkta „c” apakšpunktu.//Latvijas Vēstnesis, 01.05.2004., Nr.69.
9. Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija.//Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., Nr. 460/464 (2371/2375).
10. Līgums par Eiropas Savienības darbību.// Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C115/47. Pieejams:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>.
11. Sertificētu krāpšanas izmeklētāju asociācija., Contract and Procurement Fraud. Pieejams: www.acfe.com
12. Ziņojums par ES fondiem. PHARE projekts Nr. 2003/004-979-01-03
13. Introduction to the process of Whistleblowing. Pieejams: <http://www.lawteacher.net/employment-law/essays/introduction-to-the-process-of-whistleblowing-employment-law-essay.php>.
14. White, S. Protection of the financial interests of the European Communities: The fight against fraud and corruption, European Monographs., Kluwer Law International, 1998, p.149.

References

1. United Nations Convention Against Corruption, Latvijas Vēstnesis, November 30, 2005, No. 191 (3349).
2. Report From The Commission To The Council And The European Parliament EU Anti-Corruption Report. Available: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0038> (viewed 26.02.2017).
3. European Commission Directorate-General Regional Policy Information Note on Fraud Indicators for ERDF, ESF and CF, Nr. COCOF 09/0003/00-NE. Available: http://www.esfondi.lv/upload/00-vadlinijas/EK_Inform.zin._krapsana_ERAF,ESF,KF.pdf.
4. Report From The Commission To The European Parliament And The Council Protection Of The European Union's Financial Interests – Fight Against Fraud 2015 Annual Report, 14.07.2016 COM(2016) 472.
5. Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 14 November 2013 (request for a preliminary ruling from the Tribunale amministrativo regionale per le Marche – Italy) – Comune di Ancona v Regione Marche C-388/12. Available: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.009.01.0012.01.ENG
6. Opinion of Advocate General Bot delivered on 5 September 2013 (1) Case C-388/12 Comune di Ancona v Regione Marche. Available: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CC0388&from=EN>
7. Standards of the internal control system for anticorruption organizational measures. KNAB informative material. Available: http://www.knab.gov.lv/upload/free/ik_standarti_vadlinijas.pdf
8. Convention Drawn Up On The Basis Of Article K.3 (2) (C) Of The Treaty On European Union On The Fight Against Corruption Involving Officials Of The European Communities Or Officials Of Member States Of European Union //Latvijas Vēstnesis, 01.05.2004., No.69.
9. Criminal Law Convention on Corruption//Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., No. 460/464 (2371/2375).
10. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union// Official Journal of the European Union C115/47. Available: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:12012E/TXT>.
11. Association of Certified Fraud Examiners. Contract and Procurement Fraud. Available: www.acfe.com
12. Report on EU Funds. PHARE project No. 2003/004-979-01-03
13. Introduction to the process of Whistleblowing. Available: <http://www.lawteacher.net/employment-law/essays/introduction-to-the-process-of-whistleblowing-employment-law-essay.php>.
14. White, S. Protection of the financial interests of the European Communities: The fight against fraud and corruption, European Monographs., Kluwer Law International, 1998, p.149.

Summary

Strong internal control procedures must be ensured, to strengthen public belief in European Union funding expenditure legality and propriety, and those institutions that receive the funding use it for the intended purpose with correct financial management principles.

Even the smallest suspicion on ineffective use of European Union, government or local government Funding may negatively impact society trust in that institution and overall government. Institutions must prove that society funds are spent according to the planned purpose and are effectively managed. Institutions must be open and if there are cases, when those strong requirements are not met, detailed information must be provided how deficiencies will be prevented.

Controls allow reducing expenditure by increasing resource usage effectiveness, productivity, improving security and expenditure management transparency in order to prevent unauthorized property and financial resource use. Control activities mostly correspond to everyday control activities of managers of institutions; however, there are specific tasks that have to be performed in addition to them. Managers are responsible for establishment of effective control environment within institution, therefore, they cannot limit themselves with formal activity implementation, there must be performed regular impact assessment of activities and control functions.

European Union member states play very important role to ensure that EU financial interests are properly preserved. Since member states receive, manage or spend the majority of EU budget funds, they have special responsibility in providing that appropriate finance management principles are applied. Responsibility of member states is to provide that fraud and offense that endangers EU financial interests is detected and mitigated, and in case of fraud responsible persons are prosecuted.

Recently EC has directed fraud fighting into a new level. New ambitious initiatives and regulations clearly indicate determination to protect EU citizen money from fraudsters.

Often, there is information in Media, that European Union funds are defrauded in Latvia. Sociological research indicates that Latvian inhabitants also see high fraud level in EU fund usage. Therefore Ministry of Finance, that is the leading ministry in EU fund implementation, has been paying special attention to fraud mitigation issues already for several years.

The author reviews only several most common fraud schemes and uses for the analysis structure and content used by Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) for training in fraud mitigation and detection.